

...У кантэксьце сусьветнай літаратуры

Няма прароку ў сваёй Айчыне

Gimpelevich, Zina. Vasil Bykau: His Life and Works. Publisher(s): McGill Queens Univ. 260 pages.

Ступень прысутнасьці літаратуры ў сусьветным культурным асяродку, цікавасьць да яе з боку замежных дасьледчыкаў, зьяўленьне новых перакладаў на еўрапейскія мовы вызначаюцца найперш творцамі, здольнымі праз адлюстраваньне нацыянальнага быцьця выйсьці да разуменьня агульначалавечых універсальных. Апалагетам беларускай нацыі на мяжы стагоддзяў, яе болей і сумленьнем стаў Васіль Быкаў. Дзякуючы ягоным творам, ягонай актыўнай грамадскай дзейнасьці пра Беларусь і беларускую літаратуру загаварылі ў сьвеце.

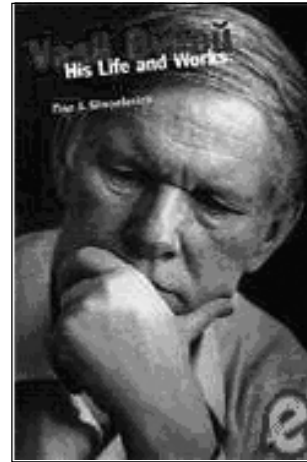
За творчасьцю В. Быкава, за складанымі перыпетыямі яго дысідэнцкага жыцьця, за яго выступленьнямі ў абарону беларускасьці на працягу апошніх гадоў сачыла Зіна Гімпелевіч. Беларускаму пісьменьніку дасьледчыца прысьвяціла шэраг дакладаў на прэстыжных кангрэсах славістаў. І вось у мінулым годзе ў Канадзе выйшла першая на ангельскай мове творчая біяграфія Васіля Быкава: “Vasil Bykau: His Life and Works”. Грунтуючыся на інтэрв’ю з творцамі, З. Гімпелевіч падрабязна прасочвае жыцьцёвы шлях В. Быкава, дэтальна аналізуе ягоныя творы, асабліва зьвяртаючы ўвагу на псіхалагізм ранніх і экзістэнцыяльнасьць апошніх. Адметна, што, распавядаючы пра беларускага пісьменьніка, дасьледчыца дае шырокую панара-

му літаратурнага і палітычнага жыцця Беларусі з 1918 па 2003 гады.

Цікаваць прафесара славістыкі ўніверсітэта Ватэрлоо, што ў Канадзе, да беларускай культуры невыпадковая. Зіна Гімпелевіч нарадзілася ў Менску, дзе ў Педагагічным універсітэце вывучала расейскую філалогію. Пасля ў Атаўскім універсітэце ў Канадзе атрымала магістарскую і доктарскую ступені па славістыцы. Яна аўтар шэрагу работ па філалогіі (кніга “Інтэлігенцыя ў раманах “Доктар Жывага” і “Майстар і Маргарыта” (1988), параўнальнае даследаваньне творчасці Э. Рэнд і Я. Замяціна), у суаўтарстве выдала падручнік па базавым курсе расейскай мовы (2000). Прафесійна займацца беларускай літаратурай Зіна Гімпелевіч пачала напрыканцы васьмідзясятых...

У прадмове да кнігі пра В. Быкава “Пакаленьне, якое амаль знікла” Зіна Гімпелевіч так акрэсьлівае прызначэньне сваёй працы: “Мая мэта зьмясьціць у адной кнізе біяграфію Быкава і ўсебаковы аналіз жанравых навацый і літаратурных прыёмаў, якія выкарыстоўваў ў сваёй творчасці пісьменьнік. Я буду дасьледаваць літаратурную спадчыну Быкава, пачынаючы з ранніх твораў да апошніх, даючы аналіз раманам, аповесьцям, апавяданьням і вызначаючы жанры, якім ён аддаваў перавагу ў розныя перыяды сваёй літаратурнай кар’еры”.

Першыя два разьдзелы кнігі “Дзяцінства. Васілёк” і “Юнацтва. Украіна. Вайна. Пасьяваенная служба ў войску” маюць пераважна біяграфічны характар. Адметна, што З. Гімпелевіч ставіць побач дзьве найбольш значныя для мастацтва Беларусі XX стагоддзя постаці – Марка Шагала і Васіля Быкава. Аўтар ня толькі ўказвае на тое, што абодва паходзяць з Віцебшчыны, што вучыліся ў адной мастацкай школе, але знаходзіць шмат агульнага ў іх лёсах. Наступныя інтэрв’ю зьмяшчаюць успаміны Быкава пра баі ў Венгрыі і сустрэчу з амерыканцамі ў Аўстрыі, жаніцьбу і службу ва

Уладзівастоку і на Курільскіх астравах. У аўтарскіх адступленьнях З. Гімпелевіч каментуе падзеі Вялікай Айчыннай і фінскай войнаў.

У разьдзеле “Лейтэнанцкая проза Быкава” аўтар, абапіраючыся на дасьледаваньні І. Дзядкова, а таксама работы Л. Лазарава, Д. Бугаёва, С. Андраюка, В. Каваленкі, Е. Лявонай, А. Макміліна, падрабязна пераказвае змест аповесьцяў, разглядаючы іх мастацкія асаблівасьці. Творы падаюцца ў храналагічнай паслядоўнасьці, што дазваляе прасачыць творчую эвалюцыю пісьменьніка (аўтар “ідзе” за шасцітомным зборам твораў В. Быкава).

Разьдзел чацьвёрты “Партызанскія раманы. Ахвяры ці пераможцы?” пачынаецца ўводным артыкулам “Беларусь пад акупацыяй”, дзе акрэсьліваецца роля партызанскіх атрадаў і злучэньняў у вызваленьні Беларусі. Далей па звычайнай схеме (пераказ зместу, сістэма вобразаў, праблематыка, паэтыка) адбываецца разгляд аповесьцяў “Круглянскі мост”, “Абеліск”, “Воўчая зграя”, “Пайсьці і не вярнуцца”.

Два наступныя разьдзелы “Па абодва бакі ад лініі фронту” і “Шрамы вайны. Перасьлед” зьмяшчаюць разгляд аповесьцяў “Знак бяды”, “Пастка”, “Мёртвым не баліць”, “У тумане” і “Аблава”, а таксама рамана “Кар’ер”.

Фэномену вясковай прозы прысьвечаны разьдзел “Прыгнёт у ваенны і мірны час. Бедныя людзі”. Асаблівая ўвага З. Гімпелевіч зьвернута на апавя-

дальніцкую тэхніку ў аповесці “Сьцюжа”. Даследчыца выкарыстоўвае распаўсюджаны ў дачыненні да постмадэрнісцкіх замежных літаратур тэрмін “усёведны наратар”, асобна разглядае кампазіцыйныя асаблівасці, падкрэслівае ролю пейзажу. Слушным падаецца і засяроджанасць на праблеме страху.

У падраздзеле “Апавяданні і іншыя творы Шостага тома” асвятляецца праблема “маленькага” чалавека. Аўтар акцэнтуюе ўвагу на сугучнасць твораў В. Быкава з творамі М. Гоголя (“Шынель”, “Мёртвыя душы”). Спасылочыся на інтэрв’ю з В. Быкавым, З. Гімпелевіч распавядае пра рэальныя падзеі, якія былі пакладзеныя ў падмурак апавядання “Бедныя людзі” – асабістую гісторыю Барыса Кляйна і яго настаўніка. Падрэслюваючы падабенства назвы з аднайменным творам Ф. Дастаўскага, даследчыца заўважае: “Чытач апавядання Ф. Дастаўскага павінен вырашыць, ці зьяўляюцца яго героі “беднымі” ў сілу свайго фінансавага ці сацыяльнага становішча, альбо страх беднасці пазбаўляе іх чалавечага аблічча... Героі Быкава бедныя, перш за ўсё, таму, што апантанія адной жарсцю: страхам перад рэжымам, пад якім яны змушаны жыць, рэжымам, які пазбаўляе іх чалавечага аблічча і нараджае характэрны чалавечы тып: добраадукаванага інфарматара”. І далей З. Гімпелевіч выходзіць на паралелі са знакамітай аповесцю В. Гросмана “Усё цячэ...”, дзе пісьменьнік разглядае розныя тыпы стукачоў...

“Няма прароку ў сваёй Айчыне: скрыжаванні Васіля Быкава і палітыка свабоды” – так называецца заключны раздзел кнігі, у якім размова пераважна ідзе пра публіцыстыку пісьменьніка і яго прыпавесці. Аналізуючы зборнік “Сьцяна”, З. Гімпелевіч падрабязна спыняецца на перадгісторыі аповесці “Пакахай мяне, салдацік”, разглядае вобраз Барэйкі як увасабленне “тыповага беларускага нацыянальнага характару”. Праводзячы паралелі паміж зборнікам В. Быкава і творамі А. Камю,

Ж.-П. Сартра, З. Гімпелевіч вылучае трынаццаць экзістэнцыяльных аспектў творчасці беларускага пісьменьніка, сярод якіх называе неабходнасць індывідуальнай свабоды як найважнейшай перадумовы існавання рэальнасці і выжывання індывідуальнасці, адмаўленьне існавання Бога, сьцьвярджэнне права выбару, антаганізм паміж індывідуальным “я” і сацыяльным калектыўным “мы”, барацьбу індывідуальнасці супраць абсурду, зварот да прытчаў, легендаў і міфаў як адметную рысу экзістэнцыяльнай паэтыкі і інш.

З. Гімпелевіч прасочвае эвалюцыю прыпавесці як жанру, згадваючы біблейскія тэксты, творы Сакрата і Арыстоцеля і падзяляючы прыпавесці на рэлігійныя і класічныя. Цікавай у кантэксце прытчавага характару сучаснай сусветнай літаратуры падаецца вылучэнне асобных тыпаў рэлігійнай прыпавесці. Прыпавесць падобнасці (similitude) – найбольш сьціслы тып, змяшчае гісторыю, якая можа атаясамлівацца з любым чалавекам. Другі тып – актуальная, рэальная (actual) прыпавесць – такі твор будзеца вакол адной асобна ўзятай падзеі, выдуманай, але якая можа ўспрымацца як праўдзівая. Трэці тып – узорнаю, характэрнаю (exemplary) прыпавесць – адрознівае аўтарскі намер праілюстраваць якую-небудзь падзею, у той час як першыя два тыпы будуцьца на простаі аналогіі. З. Гімпелевіч разглядае ўсе тры тыпы прыпавесцяў зборніку “Пахаджаньне”, канстатуючы, што ўсе творы цыклу аб’яднаныя тэмай “ўлады, дыктатарства, дзяржаўнасці, нацыянальнай мовы, незалежнасці і каштоўнасці індывідуальнага “я”.

Эпілог “Выгнаньне і доўгая дарога дадому” завяршае кнігу, якая мае выключнае значэнне для замежнага беларусазнаўства. Хочацца спадзявацца, што добрыя пачынанні Зіны Гімпелевіч прыцягнуць да постаці Васіля Быкава і беларускай літаратуры ў цэлым увагу іншых даследчыкаў і будуць спрыяць пашырэнню беларускай культуры ў свеце.

Ганна Бутырчык.

Белавежскі сшытак

Ніва: час і людзі. 1956-2006. – Праграмная рада тыднёвіка “Ніва” / Рэдакцыя і ўкладаньне Яўгена Вапы. – Беласток, 2006.

У скрыпторыі Пана Бога пад назвай “Белавежа” захоўваецца адзін рукапіс памерам у сотні кіламетраў. На прыгожым раздольлі там хапае месца ўсяму: і пракаветнай дуброве, і жывільным рэкам, і “чырвонакніжным” расьлінам, і зубрам, і людзям. Апошнія “ўскормленыя суць па Бозе” беларусамі.

За апошнія стагоддзе той скрыпт “Белавежа” некалькі разоў перакладвалі-згіналі, і цяпер па берасьцейскаму Мухаўцу на месцы згібу – мяжа. Мяжа па ўсёй гісторыі беларушчыны і яе будучыні.

У культуры ж памежных лініяў не бывае. Яна “сшывае” межы. Беларуская ідэя і нацыянальная літаратура – той “карэньчык-пераплёт” разарванага белавежскага скрыпту. Па адзін бок – на большай усходняй старонцы – сто гадоў (пачынаючы ад братаў Луцкевічаў, А. Уласава, В. Ластоўскага, Я. Купалы і інш.) увасабляецца праект пад назвай “Наша ніва”, па другі, заходні, пяцьдзясят гадоў споўнілася праекту “Ніва”.

Напярэдадні юбілеяў і беларуская “Наша ніва”, і польская “Ніва” перажылі судовыя разьбіральніцтвы. У выніку “ўсходняя” выкінутая з падпіскі і вярнулася да практыкі пачатку ХХ стагоддзя: самастойнай рассылкі газеты чытачам. “Заходняя” ж па-ранейшаму атрымлівае дзяржфінансаваньне і пасья перамогі ў судзе на сродкі міністэрства ўнутраных справаў (!) зрабіла сабе вялебны падарунак – шыкоўную кнігу-фотаальбом, у якім ня толькі “час і людзі”, але і паўстагоддзевая эпоха.

Тая эпоха не падзяляецца на перыяды і вехі (як, да прыкладу, разьвітага, больш разьвітага і т. п.). Галоўнае ў ёй – людзі, якія рабілі і робяць час. Беларускі час. Беларускамоўны час. А ягоныя бел-чырвона-белыя сімволіка і ка-

ларыстыка квітнеюць у “Ніве” яшчэ ад “нашаніўскага” засева.

...Тры гады “савецкі блок” жыў бяз Сталіна. У Польшчы ствараецца Беларускае грамадска-культурнае таварыства і беларускамоўны друкаваны орган – “Ніва”. Ствараецца пад заклікі, якіх не чуваць было ў тагачаснай менскай метраполіі: “Да сэрца беларуса”, “Слова да беларускай інтэлігенцыі”... Гэта назвы артыкулаў Веры Леўчук. Зразумела, ня ўсё па-людску было і ў савецкай Польшчы. Водгук таго – і ў вершы згаданай Веры Леўчук “На прывітаньне першага нумара “Нівы”:

...Мы, беларусы, грамадою
Спалучым звонкі голас свой!
І запьем жа, брат, з Табою
Падзяку партыі за тое,
Што добра нам жывецца,
Што “Ніва” выдаецца!..

А пад верхам стаяла – як пароль – дата напісаньня: 25 сакавіка 1965 г.

У юбілейным альбоме – псіхалагічныя фотажыццяпісы супрацоўнікаў і аўтараў “Нівы”. Пeralічым асноўныя ў парадку падачы: фотажыццяпісы Георгія і Веры Валкавыцкіх, Міхася Хмялеўскага, Аляксандра Амільяновіча, Станіслава Вагуркі, Сакрата Яновіча, Мацея Канапацкага, Ады Чачуга, Міколы Гайдука, Яніны Чэрнякевіч, Міколы Давідзюка, Віктара Рудчыка, Уладзіміра Паўлючука, Стэфана Рыбі, Уладзіміра Наўмюка, Міхася Шаховіча, Янкі Целушэцкага, Марыі Федарчук, Яўгеніі Палоцкай, Міраславы Лукшы, Яна Морданя, Лявона Тарасэвіча і Тамары Тарасевіч, Віталія Лубы, Яна і Аляксандра Максімоў, Міко-

лы Ваўранюка, Яўгена Мірановіча, Галіны Рамашка, Ганны Кандрацюк, Алега Латышонка, Аляксандра Вярбіцкага, Аляксея Мароза, Віталія Лубы, Мацея Халадоўскага, Яўгена Вапы, дзясяткаў карэспандэнтаў і пісьменьнікаў, сярод якіх Алесь Барскі, Віктар Швед, Ян Чыквін, Надзея Артымовіч, Міхась Андрасюк, а яшчэ – сотні беларускіх дзетак Беласточчыны (колішніх і цяперашніх).

Доўгі пералік? А як па-іншаму апісаць белавежскі мацярык, дзе за дубам – дуб, а пад дубам – яго замена, а побач – хвоя ці яліна? Ці хапае ўсім сонца, крынічнай спатолі, ці не “пераходзяць” адны адным дарогу – пра тое можа сьведчыць толькі шчыры шэпт іхніх лістоў-старонак. А безсумнеўнае адно: усе яны жылі, жывуць і будуць жыць, каб у скрыпторыі Пана Бога пад назвай “Белавежа” захоўваўся адзін беларускі рукапіс...

А. П.

Літаратуразнаўцы прыцэньваюцца, а студэнты пляскаюць у ладкі

Л. Баршчэўскі, П. Васючэнка, М. Тычына. Беларуская літаратура і свет: ад эпохі рамантызму да нашых дзён: папулярныя нарысы. – Мінск: Радзіла-плюс, 2006
Беларуская літаратура і свет: ад эпохі рамантызму да нашых дзён: выбраныя тэксты для чытання і аналізу / уклад. Л. Баршчэўскі. – Мінск: Радзіла-плюс, 2006

Гэтыя кнігі самі аўтары называюць, адпаведна, першай часткай і другой часткай. Паводле афармленьня “часткі” – сёстры-блізняткі. Як вядзецца, кожная мае адмысловыя здольнасьці, і толькі разам яны могуць выканаць бацькоўскую задуму. На сьвет яны прыходзяць без пафасу і помпы, зьяўляюцца сабе на палічках і стаяць у сьвяточных строях – сьціпленыя паненкі чакаюць чытачоў.

Чытач можа спакусіцца: 1) навукападобнасьцю назвы. Гэта чытач, абазнаны ў пытаннях літаратуры, і ён, як

пазнаёміцца, адразу пачне ўпікаць першую з паненак у недастатковай “навукападобнасьці” і, барані Божа, у легкаважнасьці. Але ён забываецца, што на вокладцы жоўтым па белым падкрэсьлена словазлучэньне “папулярныя нарысы”, якое вызначае жанр матэрыялаў і характар іх падачы;

2) спакусіцца менавіта надпісам на жоўтым фоне. Гэты чытач вызначаецца ня столькі начытанасьцю, як рознабаковай “нахватанасьцю”; ён любіць матэрыялы, якія прыемна казычуць мазгі і іншыя часткі арганізму. Выступаючы за папулярнызацыю беларускай літаратуры, ён лічыць, што некаторая “скандалёвасьць” і “папсовасьць” тут не зашкодзіць. Такі чытач папракае кнігу злоўжываньнем той самай навукападобнасьці, якой было мала першаму чытачу.

3) прозьвішчамі “бацькоў”. Такі чытач стаіць бліжэй за сваіх папярэднікаў да больш-менш аб’ектыўнай ацэнкі кнігі. Ад М. Тычыны ён чакае пэўнага акадэмізму (адзін з аўтараў чатырохтомнай “Гісторыі беларускай літаратуры ХХ стагоддзя”). І давярае яму правадырства ў вандроўцы па няпростых літаратурных сувязях (аўтар 4-томных “Нарысаў па гісторыі беларуска-рускіх літаратурных сувязей”, “Нарысаў беларуска-украінскіх літаратурных сувязей”). Ад Л. Баршчэўскага гэты трэці чытач чакае працягу папулярных нарысаў “Літаратура ад старажытнасьці да пачатку эпохі рамантызму”. А ад П. Васючэнкі спадзяецца даведацца пра разьвіцьцё беларускай і сусьветнай драматургіі – так перад экзаменам

студэнты выпытваюць у кагосьці разумнага сутнасьць пытання ў двух словах (калі ўжо позна чытаць літаратуразнаўчыя манаграфіі і вучэбныя дапаможнікі “Драматургія і час”, “Драматургічная спадчына Янкі Купалы”, “Пошукі страчанага дзяцінства”, “Сучасная беларуская драматургія”, “Беларуская літаратура XX стагоддзя і сімвалізм”...).

Мяне ж спакусілі зместам. Што назва кніг гаваркая, асэнсоўваеш толькі тады, калі заўважаеш у суседзях у Дуніна-Марцінкевіча – Бальзака і Флабэра, у Чачота – Гофмана і Гайнэ... Пачытаўшы змест, разумееш, што задача гэтага выданьня – падаць беларускую літаратуру як неад’емную частку сусьветнага літаратурнага працэсу (што, дарэчы, заяўлена ў анатацыі). На гэта і працуе структура кнігі (зараз гаворым пра “частку першую”) – тэксты пра творчасць беларускіх і небеларускіх майстроў слова перамяжаюцца ў інтэграваным выкладзе найважнейшых зьяваў літаратуры XIX – пачатку XXI стагоддзяў. Гэтая кніга лучыць вопыт разрозьненых дасьледаваньняў беларускай літаратуры ў яе стасунках з іншымі літаратурамі, абумоўленасьці сусьветным літаратурным кантэкстам. Так, у нас ёсьць дасьледаваньні-супастаўленьні з

— расійскай літаратурай: Березкин Г. Звенья: Творческая индивидуальность и взаимодействие литератур // Пер. с бел. М.: Сов. Писатель, 1984; Букчин С. Народ, издревле нам родной: Русские писатели и Белоруссия: Очерки. Мн., 1984; Коваленко В. Общность судеб и сердец: Белорусская проза о Великой Отечественной войне в контексте русской и других литератур. Мн., 1977; Сачанка Б. Живое жыццё: Артыкулы, эсэ, успаміны, нататкі. Мн., 1985 і інш;

— польскай: Станкевіч Ст. Беларускія элементы ў польскай рамантычнай паэзіі // Спадчына. 1998. №№5,6; 1999. №1-3; Мархель У. Прадвесце: Беларуска-польскае літаратурнае ўзаемадзеянне ў першай палавіне XIX ст. Мн., 1991; Мархель У. Творчасць Уладзіслава Сыракомлі. Мн., 2005;

— літоўскай: Кавалёў С. Героіка-эпічная паэзія Беларусі і Літвы канца XIV ст. Мн., 1993;

— увогуле з славянскай літаратурай: Тварановіч Г. Беларуская літаратура: Паўднёvasлавянскі кантэкст: Адзінства генезісу тыпаў літаратур і характар узамасувязей. Мн., 1996; Мальдзіс А. На скрыжаванні славянскіх традыцый. Мн., 1980;

— заходнееўрапейскай: Лявонава Е. Беларуская літаратура XX ст. і еўрапейскі літаратурны вопыт: Дапаможнік. Мн., 2002;

— і інш., можна доўга пералічаць, але сутнасьць вось у чым:

У адным выданьні прасачыць сувязі беларускай літаратуры з літаратурай усяго сьвету і ёсьць задумай нашых кніжак-паненак.

Як яны спраўляюцца, калі ўпісаньне ў сусьветны кантэкст творчасці толькі аднаго пісьменьніка займае больш за 200 старонак, як, напрыклад, праца В. Локун “В. Быкаў у кантэксце сусьветнай літаратуры”?

А лёгка. Даючы сьціслы агляд, які ўключае асноўныя рысы літаратурнага кірунку, плыні ці творчага метаду і кароткі, амаль тэзісны, аналіз творчасці, што належыць таму метаду. А гэта, спадарства, гатовы канспект. Што цудоўна для студэнтаў – найважнейшай частцы мэтавай аўдыторыі выданьня, якую трэба зацікавіць і пераканаць, што беларуская літаратура вартая вывучэньня, нічым ня горшая, а тут вось, зірніце, і лепшая за астатнія. Між іншым, адметнасьць кнігі – адсутнасьць ментарскага тону, чытачу даюць волю самому прыйсьці да высновы аб месцы беларускай літаратуры.

Для тых, у каго часу зусім мала, а цікаўнасьці колькі хочаш, напрыканцы кнігі зьмешчаная сінхраністычная табліца – па датах супастаўляюцца значныя гістарычныя падзеі і зьяўленьне літаратурных твораў, сусьветных і беларускіх.

І, нарэшце, “другая частка”, “Выбраныя тэксты для чытаньня і аналізу”, як доўгачаканая Рахіль, прыносіць тое, пра

што марылі і чаго здаўна бракавала беларусам – пераклады перлінаў сусветнай літаратуры. Ня тое, каб перакладаў не існавала ўвогуле. Закежная літаратура па-беларуску перакладалася цэлымі кнігамі, уваходзіла ў зборнікі, анталогіі, хрэстаматыі, зьяўлялася ў выглядзе паасобных публікацыяў у перыядыках. Тут яна сабраная разам і супастаўленая з тэарэтычнай часткай і з тэкстамі беларускіх літаратараў адпаведных перыядаў. Так што вы можаце прачытаць творы Фрыдрыха і Аўгуста Шлегеляў, Гельдэрліна, Наваліса, Гофмана, Шаміса, Байрана, Шэлі, Кітса, Яна Баршчэўскага, Гайнэ, Чачота, Зана, Міцкевіча, Пушкіна... (з вашага дазволу, ня буду пералічваць усіх аўтараў з 8 старонак зместу) ... Бадлера, Рэмбо, Гюго, Тараса Шаўчэнкі, Адама Міцкевіча, Янкі Купалы,

Ганны Ахматавай, Кафкі, Борхеса, Натальлі Арсеньневай, Салжаніцына, Караткевіча і іншых вядомых творцаў перыяду ад эпохі рамантызму да нашых дзён – у адным выданні. А яшчэ тут сабраныя маніфесты літаратурных кірункаў – першы маніфест футурызму, маніфест дада 1918 году, маніфест сюррэалізму і іншыя цікавыя дакументы, якія раней давалася б пашукаць.

Шкада толькі, што, гаворачы пра ўвесь сьвет, нашыя паненкі ў асноўным акцэнтуюць увагу на літаратуры еўрапейскай і амерыканскай. І абыходзяць маўчаньнем дасягненьні, скажам, афрыканскай літаратуры альбо літаратуры арабскага Усходу, японскай ці кітайскай. Гэта тады не “Беларуская літаратура і сьвет”, а “Беларуская літаратура і літаратура заходняй цывілізацыі”. Кнігі чытаюцца, кансьпект пішацца, літаратурнае разьвіцьцё ідзе. Так што чакаем нараджэньня трэцяй часткі-сястрычкі.

Маргарыта Аляшкевіч.

